

Przemysław Majkut

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Zespół badawczy EWD

Powody wyboru szkoły gimnazjalnej w wypowiedziach rodziców

Gimnazjum w polskim systemie oświaty stanowi trzeci etap edukacyjny. W zamyśle twórców reformy systemu oświaty z 1999 roku ten typ szkoły miał stanowić ostatni etap kształcenia jednolitego dla wszystkich uczniów. Są to szkoły rejonowe, jednak w praktyce istnieje możliwość wyboru szkoły gimnazjalnej. Szkoły starają się przyciągnąć do siebie najlepszych uczniów, którzy mają największe szanse na osiągnięcie wysokich wyników na egzaminie gimnazjalnym.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie, w jakim zakresie rodzice uczniów pierwszych klas gimnazjów, rozpoczynających naukę w roku szkolnym 2009/2010, rozważali wybór szkoły dla swoich dzieci. Zostaną także przedstawione czynniki wskazywane przez nich jako powody wyboru gimnazjum.

Prezentowane dane zostały uzyskane w ramach pierwszego etapu podłużnego badania w gimnazjach, przeprowadzonego w okresie od stycznia do maja 2010 roku¹. W ramach badania ankietowano dyrektorów, nauczycieli, uczniów pierwszych klas i ich rodziców w wylosowanych szkołach i klasach. Ogólne cele badania to zebranie danych pozwalających w lepszy sposób tworzyć modele EWD, ocenić trafność samej metody, a także lepsze zrozumienie procesów związanych z efektywnością nauczania. Dodatkowo podczas badań zebrano informacje dotyczące postrzegania funkcjonowania systemu egzaminów zewnętrznych. Dokładny opis badań można znaleźć w artykule Zofii Lisieckiej *Podłużne badania panelowe w szkołach podstawowych i gimnazjach a rozwój wskaźnika EWD*, prezentowanym na XVI Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej.

W opisywanych poniżej analizach zostały wykorzystane dane pochodzące z badań ankietowych rodziców uczniów rozpoczynających naukę w gimnazjum. Dzięki zastosowanemu sposobowi losowania próby badawczej i waznieniu otrzymanych danych, analizowane wyniki można przekładać na całość odpowiedniej populacji. W prezentowanych analizach stanowią ją rodzice uczniów pierwszych klas gimnazjalnych, rozpoczynających edukację w gimnazjum w roku 2009/2010. Wszystkie prezentowane analizy zostały obliczone za pomocą programu SPSS wersja 12.

¹ Badania panelowe w szkołach podstawowych i gimnazjach realizowane są w ramach projektu Centralnej Komisji Egzaminacyjnej *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźników edukacyjnej wartości dodanej (EWD)*, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet III *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działanie 3.2 *Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych*.

Problematyka wyboru szkoły w badaniach edukacyjnych w Polsce

Problem powodów wyboru szkoły jest dobrze opisany na poziomie szkół pogimnazjalnych i wyższych. Edukacja powyżej gimnazjów nie jest rejonizowana. Każdy uczeń musi wybrać szkołę, w której chce się dalej kształcić. Poznanie powodów, dla których uczniowie wybierają daną szkołę lub kierunek kształcenia na tym etapie edukacji, pozwala na lepsze dostosowanie oferty szkół do oczekiwań uczniów, a także zrozumienie motywów ich decyzji. Z tego względu badania i analizy tego typu są szeroko rozpowszechnione na średnim i wyższym etapie kształcenia. Prowadzone są one często przez uczelnie wyższe, które chcą lepiej dostosować swoją ofertę do oczekiwań potencjalnych studentów². Podobne analizy prowadzą także organizacje zajmujące się oceną sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza wojewódzkie urzędy pracy³. Związane są one zwykle z prognozą sytuacji przyszłych absolwentów na rynku pracy. Elementem tego typu badań są analizy motywów wyboru szkoły i kierunku kształcenia, co pozwala na zrozumienie decyzji uczniów dotyczących ich edukacji, które często stoją w sprzeczności z oczekiwaniami pracodawców.

Opracowania dotyczące powodów wyboru gimnazjum są znacznie rzadsze. Problematykę tego typu analizuje Roman Dolata w swojej książce z 2008 roku *Szkoła – segregacje – nierówności*. Swoboda wyboru szkoły wymaga założenia dwóch warunków wstępnych: istnienia prawnej możliwości swobodnego wyboru oraz możliwość dostępu do kilku porównywalnych szkół. Istniejące w Polsce rozwiązania na poziomie gimnazjum pozwalają na przyjmowanie do szkół uczniów spoza rejonu, w miarę posiadania przez szkołę wolnych miejsc. Większym problemem jest kwestia możliwości dostępu większej liczby szkół. Wymaga ona założenia, iż istnieją w okolicy miejsca zamieszkania dziecka co najmniej dwie podobne szkoły, do których ma ono możliwość uczęszczać. Warunek ten jest trudny do spełnienia na terenach o mniejszej gęstości zaludnienia, czyli na terenach wiejskich, gdzie w gminach funkcjonuje zwykle tylko jedno gimnazjum. Powoduje to, iż wybór szkoły pozarejonowej jest znacznie częstszy w dużych miejscowościach [Dolata, 2008].

Oprócz spełnienia warunków brzegowych możliwości wyboru szkoły ważne są także jego konsekwencje. Założenie o swobodnym wyborze szkoły jest związane z ideą wprowadzania do systemu oświaty mechanizmów quasi-rynkowych. W założeniu, mają one pozwolić na poprawę jakości nauczania w szkołach. Istotą takiego oddziaływania można sprowadzić do następującego mechanizmu: lepsze szkoły przyjmują większą liczbę uczniów, słabe są eliminowane, ponieważ nie przyjmują nowych uczniów. Do dobrego funkcjonowania takiego rynku ważne jest także, aby rodzice dokonywali racjonalnych wyborów na podstawie dostępnych danych. Wydaje się jednak, że założenie o racjonalności wyboru w odniesieniu do rodzica jest niemożliwe do spełnienia. By było ono spełnione, wszyscy rodzice musieliby posiadać kompetencje umożliwiające im

² Przykładem tego typu opracowań mogą być badania Krystyny Skarżyńskiej i Piotra Gacparskiego, *Motywy wyborów studiów psychologicznych: orientacje wobec studiów i zawodu*, opublikowane w 2001 roku w Przeglądzie Psychologicznym.

³ Przykładem tego typu opracowań może być raport z badania uczniów ostatnich klas szkół zawodowych, przygotowany na zlecenie WUP w Krakowie przez Katarzynę Antończak i Marcina Węgrzyna w 2010 r..

ocenę jakości nauczania w interesujących ich szkołach oraz porównanie ich ze sobą. Tego typu umiejętności nie są jednak równomiernie rozłożone w populacji. Wydaje się raczej, iż związane są ze statusem społecznym rodziców. Badania wskazują, że wybór szkoły jest związany w dużym stopniu ze statusem społecznym rodziców ucznia. Możliwe zatem, iż mechanizmy quasi-rynkowe raczej zwiększają poziom segregacji w oświacie [Dolata, 2008].

W swoich wyborach rodzice nie kierują się tylko racjonalnymi przesłankami. Powoduje to, że poznanie przyczyn, które wskazują jako istotne przy dokonaniu wyboru szkoły, staje się jeszcze bardziej istotne. Rozważania dotyczące powodów wyboru gimnazjum mają, w porównaniu z analogicznymi badaniami na wyższym poziomie kształcenia, swoją specyfikę. Głównymi elementami, o których należy pamiętać, rozważając ten temat, jest fakt rejonizacji i bardzo istotna rola rodziców ucznia w decyzji o zmianie szkoły.

Rejonizacja gimnazjów znacznie upraszcza decyzję o wyborze szkoły dla większości rodziców i uczniów. Każdy uczeń ma zagwarantowane miejsce w gimnazjum. Może on jednak starać się dostać do innej szkoły, co często wiąże się z przejściem przez niego procesu selekcji. Decyzja o wyborze szkoły może być zatem związana z chęcią zmiany szkoły rejonowej na inną lub uznanie, że to właśnie gimnazjum rejonowe jest odpowiednim miejscem edukacji. Wybór szkoły jest zatem związany z refleksją osób zainteresowanych (uczniów i ich rodziców), czy szkoła rejonowa jest odpowiednim miejscem kontynuowania edukacji. Bez tego rodzaju rozważań nie możemy mówić o świadomym wyborze szkoły. Oczywiście powody, dla których szkoła jest odpowiednia lub nie, mogą być bardzo różne, często niezwiązane z samym kształceniem.

Ważnym elementem, o którym trzeba pamiętać, myśląc o powodach wyboru gimnazjum, jest bardzo silny wpływ rodziców ucznia na tego typu decyzję. Zmiana gimnazjum z rejonowego na inne wiąże się bowiem często ze znacznym zwiększeniem się odległości szkoły od miejsca zamieszkania. W takiej sytuacji to zwykle na rodzica spada obowiązek organizacji transportu ucznia do szkoły.

Powody wyboru gimnazjum analizowane w badaniach

Badania nad wyborem szkoły prowadzone są zwykle w kontekście procesów autoselekcji społecznych oraz skutków funkcjonowania quasi-rynków edukacyjnych. Przeprowadza się je w celu poznania informacji, które mogą posłużyć do wypracowania konkretnych działań prowadzących do pozytywnych zmian. Z tego względu badania takie są oparte o różne teorie i dziedziny wiedzy, które zwykle łączy się ze sobą podczas analiz. Dlatego myśląc o badaniach powodów, które wpływają na wybór szkoły, zwykle bierze się pod uwagę czynniki psychologiczne, społeczne, ekonomiczne oraz pedagogiczno-dydaktyczne, ale także geograficzne i inne, które nie podlegają łatwej klasyfikacji. Podobnie było w badaniach, z których pochodzą prezentowane w artykule wyniki. Dodatkowo, oprócz wymienionych wyżej zagadnień, dodano pytania nawiązujące do wyników szkoły i jej uczniów na egzaminie gimnazjalnej. Interesujące wydaje się sprawdzenie, czy informacje o szkole, jakie daje system egzaminów zewnętrznych, są ważne dla rodziców podczas ich decyzji o wyborze szkoły.

Pytania dotyczące wyborów szkoły znalazły się w kwestionariuszach kierowanych do uczniów pierwszych klas gimnazjum i ich rodziców. W ankiecie rodzica zadano pytania dotyczące powodów wyboru szkoły podstawowej i gimnazjum, natomiast w ankiecie ucznia zadano analogiczne pytania dotyczące jedynie szkoły gimnazjalnej.

Ostatecznie, w badaniach użyto pytań odnoszących się do następujących motywów wyboru szkoły:

- kwestia odległości szkoły od miejsca zamieszkania
- oferta edukacyjna szkoły
- osiągnięcia uczniów szkoły na egzaminie zewnętrznym
- bezpieczeństwo uczniów na terenie szkoły
- opinia środowiska rodzica i ucznia o szkole.

Sposób zadania pytań był zasadniczo zbliżony w obu kwestionariuszach. Podczas przygotowania kwestionariuszy zespół badawczy opracował listę czynników, które mogą wpływać na wybór szkoły gimnazjalnej. Następnie, po przeprowadzonych badaniach pilotażowych, lista ta została zmodyfikowana. Podczas badania zasadniczego proszono badanych, by zaznaczyli na przedstawionej w ankiecie liście wszystkie powody, które miały wpływ na wybór szkoły.

W prezentowanych poniżej analizach zostaną pokazane wyniki badań jedynie dla pytań dotyczących wyboru gimnazjum, kierowane do rodziców uczniów. Zaprezentowane zostaną nie tylko wskazania dotyczące powodów wyboru szkoły, ale także analizy związku wyboru gimnazjum z wykształceniem ojca i miejscem zamieszkania dziecka. Pozwoli to stwierdzić, w jakim stopniu wybór gimnazjum dla dziecka jest zagadnieniem istniejącym w świadomości rodziców i czy pozostaje w związku z ważnymi społecznie zmiennymi.

Wybór gimnazjum przez rodziców

Na samym początku pytań dotyczących omawianego tematu zapytano rodziców, czy szkoła gimnazjalna, do której uczęszczają ich dzieci, jest szkołą rejonową (tabela 1.).

Tabela 1. Czy gimnazjum, do którego uczęszcza Państwa dziecko, jest szkołą rejonową ze względu na miejsce zamieszkania?

| | | Procent | Procent ważnych |
|--------------|--------|---------|-----------------|
| Ważne | Tak | 75,6 | 77,3 |
| | Nie | 22,2 | 22,7 |
| | Ogółem | 97,8 | 100,0 |
| Braki danych | | 2,2 | |
| Ogółem | | 100,0 | |

Przyglądając się wynikom, widzimy, że około 22% rodziców stwierdziło, że ich dzieci uczęszczają do innego gimnazjum niż rejonowe. Zatem, mimo rejonizacji oficjalnie istniejącej w gimnazjach, prawie co piąte dziecko rozpoczynające naukę uczyło się w szkole innej niż rejonowa. Według raportu GUS w roku szkolnym 2008/2009 26% uczniów wszystkich klas gimnazjum uczęszczało do szkoły poza rejonem. Nieco większy procent uczniów pozarejonowych w raporcie GUS może wskazywać, iż po pierwszej klasie gimnazjum część uczniów zmienia szkołę rejonową na inną. Jednak należy pamiętać, iż badania dotyczą innego rocznika niż dla którego dysponujemy danymi z GUS. Należy zatem rozważyć tę hipotezę w momencie pojawienia się odpowiednich danych.

Wybór gimnazjum dla dziecka wiąże się z rozważeniem, czy szkoła, do której przynależy ze względu na rejon zamieszkania, jest dla niego odpowiednia. Jest to warunek konieczny, by zacząć rozważać powody, dla których rodzic mógł dokonać podjęcia decyzji o wyborze szkoły, nawet jeśli ostatecznie zdecydował się na szkołę rejonową. Jedno z pytań zadane w kwestionariuszu brzmiało „Czy posyłając dziecko do gimnazjum, brali Państwo pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza?”. To pytanie będziemy traktować jako wskaźnik rozważania wyboru gimnazjum przez rodziców. Odpowiedzi na nie zawiera tabela 2.

Tabela 2. Czy posyłając dziecko do gimnazjum, brali Państwo pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza?

| | | Procent | Procent ważnych |
|--------------|--------|---------|-----------------|
| Ważne | Tak | 27,2 | 27,5 |
| | Nie | 71,6 | 72,5 |
| | Ogółem | 98,7 | 100,0 |
| Braki danych | | 1,3 | |
| Ogółem | | 100,0 | |

Wybór szkoły rozważało nieco ponad 27% rodziców. Jest to nieco większy odsetek niż osób deklarujących uczęszczanie ich dzieci do szkół poza rejonem (przypomnijmy, wynosił on 22%). Jednak by stwierdzić dokładnie, jaki procent rodziców uczniów rozważał wybór szkoły, w podziale na szkoły będące dla uczniów rejonowymi i pozarejonowymi, należy posłużyć się odpowiednią tabelą krzyżową (tabela 3.).

Tabela 3. Tabela krzyżowa: Szkoła rejonowa* refleksja nad wyborem szkoły

| | | Czy posyłając dziecko do gimnazjum, brali Państwo pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza? | |
|---|-----|--|-------|
| | | Tak | Nie |
| Czy gimnazjum, do którego uczęszcza Państwa dziecko, jest szkołą rejonową ze względu na miejsce zamieszkania? | Tak | 19,4% | 80,6% |
| | Nie | 55,7% | 44,3% |

Obserwowana zależność jest istotna statystycznie (test chi kwadrat <0,001)

Wśród rodziców, których dzieci uczęszczają do gimnazjum rejonowego, zdecydowanie przeważają osoby, które nie rozważały wyboru dla nich innej szkoły (około 81%). Natomiast rodzice uczniów ze szkół, które nie są dla nich rejonowe, znacznie częściej zastanawiali się nad wyborem szkoły (robiło to około 58% z nich). Możemy zatem stwierdzić, że uczęszczanie do szkoły poza rejonem jest związane pozytywnie z faktem rozważania wyboru gimnazjum. Należy jednak zauważyć, że mimo wszystko duża część rodziców uczniów w takich szkołach nie zastanawiała się nad wyborem szkoły.

Wydaje się, że istotne znaczenie dla wyboru szkoły ma status społeczny oraz wielkość miejscowości zamieszkania. Jako wskaźnik pozycji społecznej zostanie tutaj wykorzystana informacja o wykształceniu ojca. Rodzice lepiej wykształceni zwykle większą wagę przywiązują do edukacji swoich dzieci, mają także wyższe aspiracje edukacyjne, co może wiązać się z aktywnym rozważaniem najwłaściwszej ścieżki edukacyjnej dla dziecka. Z drugiej strony wielkość miejscowości jest związana z realną szansą na zmianę szkoły rejonowej na inną. Jeśli sieć szkolna w miejscu zamieszkania dziecka jest słabo rozwinięta, rodzic nie ma zbyt dużego wyboru gimnazjum. Im większa miejscowość, tym więcej istniejących szkół w okolicy oraz możliwości dojazdu lub dowozu dziecko do szkoły, co powinno zwiększać szanse na rozpatrywanie wyboru szkoły innej niż rejonowa.

Na początek zostanie rozpatrzony wpływ wykształcenia na refleksję nad wyborem gimnazjum. Odpowiednie dane można odnaleźć w tabeli 4.

Tabela 4. Tabela krzyżowa: Wykształcenie ojca*rozważanie wyboru szkoły

| | | Czy posyłając dziecko do gimnazjum, brali Państwo pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza? | |
|--------------------|----------------------|--|-------|
| | | Tak | Nie |
| Wykształcenie ojca | podstawowe | 14,2% | 85,8% |
| | zasadnicze zawodowe | 20,3% | 79,7% |
| | średnie i policealne | 34,3% | 65,7% |
| | wyższe | 52,0% | 48,0% |
| Ogółem | | 27,5% | 72,5% |

Obserwowana zależność jest istotna statystycznie (test chi kwadrat <0,001)

Wraz ze wzrostem wykształcenia rośnie odsetek osób, które brały pod uwagę więcej niż jedną szkołę przy wyborze gimnazjum dla swojego dziecka. Począwszy od kategorii wykształcenia średniego, odsetek odpowiedzi „tak” jest większy od wskazań ogółem. Tendencja jest bardzo wyraźna, dochodząc do 52% wśród osób najlepiej wykształconych. Możemy zatem stwierdzić, że istnieje pozytywna zależność pomiędzy rozważaniem wyboru gimnazjum dla dziecka od poziomu wykształcenia. Wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta aktywna refleksja na wyborem gimnazjum. Wyniki te są istotne statystycznie, co pozwala nam stwierdzić, iż podobną zależność możemy zaobserwować także w całej populacji rodziców uczniów pierwszych klas gimnazjalnych.

Zależność pomiędzy wielkością miejscowości, w której aktualnie mieszka dziecko, a rozważaniem nad wyborem szkoły, przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Tabela krzyżowa: Wielkość miejscowości zamieszkania*refleksja nad wyborem szkoły

| | | Czy posyłając dziecko do gimnazjum, brali Państwo pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza? | |
|------------------------------------|------------------------------|--|-------|
| | | Tak | Nie |
| Wielkość miejscowości zamieszkania | od 3 tys. do 15 tys. | 17,2% | 82,8% |
| | powyżej 15 tys. do 50 tys. | 36,2% | 63,8% |
| | powyżej 50 tys. do 100 tys. | 46,6% | 53,4% |
| | powyżej 100 tys. do 200 tys. | 53,3% | 46,7% |
| | powyżej 200 tys. do 500 tys. | 53,4% | 46,6% |
| | powyżej 500 tys. | 55,3% | 44,7% |
| Ogółem | | 27,8% | 72,2% |

Obserwowana zależność jest istotna statystycznie (test chi kwadrat <0,001)

Wraz ze wzrostem wielkości miejscowości zamieszkania rośnie odsetek rodziców, którzy rozważają aktywnie wybór szkoły dla swoich dzieci. Jedynie w dwóch najniższych pod względem liczby mieszkańców kategoriach odsetek osób nierozważających wyboru szkoły jest wyższy od kategorii ogółem. Począwszy od miejscowości, w których mieszka więcej niż 15 tys. mieszkańców, odsetek osób rozważających wybór szkoły rośnie znacząco, osiągając wartość nieco ponad 55% w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców. Możemy stwierdzić pozytywny związek między wielkością miejscowości zamieszkania a aktywnym rozważaniem gimnazjum dla dziecka. Należy także zauważyć podobny odsetek wskazań w miastach począwszy od kategorii „powyżej 100 tys. do 200 tys.”. Można to interpretować jako różnicę w rozważaniu wyboru szkoły przez rodziców w dużych ośrodkach miejskich a terenami raczej słabo zurbanizowanymi.

Prezentowane analizy potwierdzają założone hipotezy. Wykształcenie i wielkość miejscowości zamieszkania wpływają na rozpatrywanie wyboru gimnazjum przez rodziców. Im wyższe wykształcenie, tym większy odsetek rodziców deklaruje refleksję nad wyborem szkoły. Podobnie, odsetek pozytywnych odpowiedzi na pytanie dotyczące rozważania innej niż obecne gimnazjum dla dziecka rośnie wraz z wielkością miejscowości.

Powody wyboru szkoły wskazane przez rodziców

Poniżej, w tabeli 4., znajduje się zestawienie powodów, które mogli wskazać badani rodzice jako istotne podczas podejmowania decyzji o wyborze gimnazjum. Odpowiedzi rodziców zostały ograniczone tylko do tych respondentów, którzy określili we wcześniejszym pytaniu, że brali pod uwagę inne szkoły niż ta, do której ostatecznie uczęszcza ich dziecko. Ponieważ rodzice mogli podać więcej niż jeden powód wyboru szkoły, podany poniżej zestaw odpowiedzi nie będzie sumował się do 100%. Podstawę procentowania w tym zestawie wielokrotnych odpowiedzi stanowi liczba respondentów odpowiadających na pytania w zestawie.

Tabela 6. Powody wskazywane przez rodziców

| Jakie czynniki i źródła informacji zdecydowały o wyborze gimnazjum, do którego uczęszcza obecnie Państwa dziecko? | Procent wskazań |
|---|-----------------|
| Odległość szkoły od miejsca zamieszkania | 60,6% |
| Bezpieczeństwo na terenie szkoły i w jej pobliżu | 42,8% |
| Opinie znajomych dzieci uczęszczających do tej szkoły | 42,6% |
| Wyniki uczniów tej szkoły na egzaminie gimnazjalnym | 36,6% |
| Rady innych rodziców i znajomych | 36,3% |
| Ciekawe zajęcia pozalekcyjne oferowane przez szkołę (sportowe, artystyczne, kółka zainteresowań itp.) | 35,0% |
| To, że była to szkoła rejonowa | 26,3% |
| Zaplecze materialne szkoły (świetlica, stołówka, pracownia, zaplecze sportowe) | 26,1% |
| Dodatkowa oferta edukacyjna szkoły (np. dodatkowe godziny języka obcego) | 20,7% |
| Możliwość dowozu dziecka do szkoły w drodze do pracy | 17,3% |
| Tradycja rodzinna | 11,9% |

Najczęściej wskazywanym przez rodziców powodem była odległość szkoły od miejsca zamieszkania (60% wskazań). Istotne dla rodziców są także: bezpieczeństwo dziecka w szkole (43% wskazań) oraz opinie znajomych dzieci o szkole (nieco poniżej 42% wskazań). Czynniki związane z jakością nauczania szkoły (wyniki egzaminów) oraz z oferowanymi przez szkołę dodatkowymi zajęciami były wskazywane znacznie rzadziej (około 35% wskazań w każdej z kategorii). Pozostałe powody były wskazywane znacznie rzadziej. Najmniej wskazań (około 12%) uzyskał powód – tradycja rodzinna.

Wydaje się zatem, że najistotniejszymi powodami wyboru szkoły przez rodziców są powody związane z odległością miejsca zamieszkania od szkoły, oraz pragnienie zapewnienia na jej terenie bezpieczeństwa. Istotne są także opinie uczniów uczęszczających wcześniej do tej szkoły. Stosunkowo mniejszą wagę mają powody związane z jakością nauczania szkoły, jej ofertą edukacyjną i zapleczem materialnym.

Poniżej przedstawione zostały tabele obrazujące zależność wskazanych powodów wyboru gimnazjum od wykształcenia ojca. Z analiz zostanie wykluczony czynnik „tradycja rodzinna” – powodem jest mała liczba wskazań.

Tabela 7. Powody wyboru gimnazjum - niezależne od wykształcenia

| | Bezpieczeństwo na terenie szkoły i w jej pobliżu |
|----------------------|--|
| podstawowe | 45,0% |
| zasadnicze zawodowe | 40,0% |
| średnie i policealne | 42,4% |
| wyższe | 45,5% |
| Ogółem | 42,3% |

Jedynym powodem, który nie jest w prosty sposób zależny od wykształcenia ojca, jest bezpieczeństwo na terenie szkoły i w jej pobliżu. Dwie skrajne kategorie wykształcenia mają bardzo podobny procent wskazań na ten powód, pozostałe także nie różnią się znacząco od siebie. Możemy zatem uznać, że bezpieczeństwo dziecka jest uniwersalnym powodem wyboru, na który nie ma wpływu wykształcenie ojca.

Powody, które okazały się być ważniejsze dla ojców z wyższym wykształceniem, znajdują się w tabeli 8. Najbardziej różnicującym pod tym względem powodem okazały się być wyniki egzaminu gimnazjalnego. Ważne są dla nich także rady i informacje uzyskane od innych osób. Zwracają także dużą uwagę na dodatkowe zajęcia, które szkoła jest w stanie zaoferować swoim uczniom.

Tabela 8. Powody wyboru gimnazjum - ważne dla ojców z wyższym wykształceniem

| | podstawowe | zasadnicze zawodowe | średnie i policealne | wyższe | Ogółem |
|---|------------|---------------------|----------------------|--------|--------|
| Wyniki na egzaminie gimnazjalnym | 25,3% | 25,9% | 37,6% | 54,3% | 36,4% |
| Opinie znajomych dzieci | 30,1% | 38,0% | 43,5% | 49,3% | 42,1% |
| Rady znajomych | 26,2% | 30,6% | 37,6% | 44,7% | 36,0% |
| Ciekawe zajęcia pozalekcyjne | 29,0% | 34,0% | 36,0% | 34,8% | 34,6% |
| Dodatkowa oferta edukacyjna | 14,9% | 14,4% | 21,4% | 29,8% | 20,4% |
| Dowóz dziecka do szkoły w drodze do pracy | 5,3% | 13,3% | 18,7% | 25,1% | 17,5% |

Rozpatrując odpowiedzi ojców z niższym wykształceniem, widzimy iż bardziej istotna niż ogółem w populacji staje się odległość szkoły od miejsca zamieszkania (tabela 9.). Bardziej istotne dla nich jest także to, iż gimnazjum jest szkołą rejonową oraz zwracają większą uwagę na zaplecze materialne szkoły.

Tabela 9. Powody wyboru gimnazjum - ważne dla ojców z niskim wykształceniem

| | podstawowe | zasadnicze zawodowe | średnie i policealne | wyższe | Ogółem |
|--|------------|---------------------|----------------------|--------|--------|
| Odległość szkoły od miejsca zamieszkania | 67,50% | 61,70% | 61,10% | 55,20% | 60,30% |
| To, że była to szkoła rejonowa | 24,20% | 34,50% | 24,80% | 13,70% | 25,90% |
| Zaplecze materialne szkoły (świetlica, stołówka, pracownie, zaplecze sportowe) | 31,70% | 24,10% | 26,00% | 26,80% | 25,80% |

Wnioski

Analizowane dane skłaniają nas do następujących wniosków. Około 27% rodziców uczniów, którzy w roku szkolnym 2009/2010 rozpoczynali naukę szkolną w gimnazjum, rozważało dla swojego dziecka inną szkołę niż ta, do której ostatecznie uczęszcza. Rozważanie wyboru szkoły rośnie wraz z wykształceniem ojca dziecka oraz ze zwiększeniem się wielkości miejscowości, w której mieszka dziecko. Wnioski te wydają się być zgodne z oczekiwaniami.

Rodzice, pytani o powody wyboru szkoły, najczęściej wskazują na odległość szkoły od miejsca zamieszkania. Ważnymi powodami są także bezpieczeństwo dziecka w szkole oraz opinie innych dzieci o szkole. Wyniki egzaminacyjne jako istotny powód uzyskały mniejszą liczbę wskazań. Wynika z tego, że rodzice przy wyborze szkoły kierują się przede wszystkim pragmatyką codziennej drogi do szkoły dziecka i jego bezpieczeństwem niż osiągnięciami szkoły.

Analiza najczęstszych wskazań dla rodziców o najwyższym wykształceniu wydaje się potwierdzać tezę, że biorą oni pod uwagę bardziej obiektywne wskaźniki osiągnięć szkolnych, takie jak wyniki egzaminacyjne. W swoich wyborach biorą także pod uwagę rady i informacje pozyskane od innych, znajomych osób. Ważna jest dla nich także oferta edukacyjna szkoły. Rodzice o niższym statusie społecznym zwracają większą uwagę na odległość szkoły od miejsca zamieszkania oraz na zaplecze materialne szkoły. Wydaje się zatem, że dla nich ważne jest, by szkoła znajdowała się blisko ich domu oraz by dzieci miały możliwość funkcjonowania w niej także po lekcjach, ale bardziej w zakresie bezpłatnego korzystania z jej zaplecza materialnego niż dodatkowych zajęć edukacyjnych. Porównanie czynników wyboru różnicujących się w zależności od wykształcenia prowadzi do wniosku, iż rodzice lepiej wykształceni większą uwagę zwracają na powody związane z ofertą nauczania w szkole i z jakością jej pracy oraz są bardziej chętni do dowożenia dziecka do szkoły w sytuacji, gdy szkoła ich wyboru znajduje się po drodze do ich pracy. Rodziny o niższym statusie społecznym zwracają większą uwagę na czynniki związane z małą odległością szkoły od miejsca zamieszkania.

Badania nad czynnikami ważnymi dla rodziców przy wyborze gimnazjum dla dziecka wydają się być istotne, by lepiej zrozumieć motywacje ich postępowania. W chwili obecnej wydaje się, że dla rodziców ważne jest, by szkoła znajdowała

się w niedalekiej odległości od domu. Jednak, by uzyskać dokładniejszy obraz mechanizmów wyborów gimnazjum przez rodziców, należy przeprowadzić pogłębione analizy jakościowe, które pozwoliłyby lepiej zidentyfikować przebieg tego procesu i jego istotne elementy.

Bibliografia:

1. Antończyk K., Węgrzyn M., *Twój zawód. Twoja przyszłość? Raport z badania uczniów ostatnich klas szkół zawodowych 2009/2010*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2010, dostęp 31 sierpnia 2010 roku na stronie http://www.obserwatorium.malopolska.pl/files/common/raporty-z-badan/badanie-losow-absolwentow/twoj_zawod_twoja_przyszlosc_2010.pdf.
2. Dolata R., *Szkoła – segregacje – nierówności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
3. Lisiecka Z., *Podłużne badania panelowe w szkołach podstawowych i gimnazjach a rozwój wskaźnika EWD. Doniesienie badawcze, Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego*, w ramach XVI Krajowej Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej.
4. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009*, GUS, 2009.
5. Skarżyńska K., Gacparski P., *Motywy wyborów studiów psychologicznych: orientacje wobec studiów i zawodu*, „Przegląd Psychologiczny”, 2001.